

PAPER DETAILS

TITLE: KAPITALİZMDEN ÇIKIS DENEMESİ, COCHABAMBA HALK MÜCADELESİ

AUTHORS: Hande Atay

PAGES: 19-39

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/208518>

KAPİTALİZMDEN ÇIKIŞ DENEMESİ COCHABAMBA HALK MÜCADELESİ*

An Attempt to Get Rid of Capitalism: Cochabamba Popular Struggle

Hande Atay

hande.atayy@gmail.com

Özet

Doğanın sonsuz bir girdi olarak doğal kaynaklara dönüştürüldüğü kapitalizm içerisinde, kapitalizme karşı mücadele ederken, çıkmazlara hapsolmamak için mücadelenin inşasında yol haritası çizmek gri teorinin yeşil yaşam ağacına dönüştürülmesinde öncelikle önem taşır. Bu düşünceyle bu çalışmada, ekolojik krize karşı emek ve doğa sömürüsü ekseninde yürütülen ekososyalist mücadele penceresinden 1990'lı yılların başında adı Su Savaşları ile anılan Bolivya Cochabamba halkının su mücadelesi incelenecektir. Bu amaçla öncelikle mücadelenin arka planında Bolivya'daki politik ve ekonomik duruma kısaca değinilecek ardından su ve enerji özelleştirmelerine karşı yükseltelen Cochabamba halk mücadelesinin özneleri ve tabandan kurduğu toplumsal erkleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Daha sonra su hakkını BM gündemine taşıyarak uluslararası bir norm olarak dünyanın gündemine getiren mücadele izleğine, Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Konferansı çerçevesinde, ekolojik krize karşı iklim adaleti hareketi bağlamında bakılacaktır. Son olarak özelde Cochabamba halk mücadelesinin kapitalizmden çıkış denemesindeki iç bunalımlarına, genelde ise ekoloji mücadelesinin toplumsal muhalefet alanındaki yansımalarına, içeriden bir özeleştiriyile ekososyalizmin temel argümanları ışığında çözüm önerisi getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekososyalizm, ekoloji hareketi, demokrasi, sınıf ve kimlik, su hakkı.

Abstract

In the struggle against the capitalism which converts nature into the natural resources and in the construction of the struggle, drawing a road map in order to get out of possible deadlocks is important before all to transform the grey theory into the green tree of life. With this in mind, in this study, the struggles of Bolivian Cochabamba people whose names are known for the Water Wars in the beginning of 1990s for water will be examined within the perspective of the eco-socialist struggle which was carried out against the exploitation of nature and labor. For this purpose, firstly, Bolivian political and economic situation on the background of these struggles will be mentioned, and, then, the actors and the forces that emerged from the bottom of the Cochabamban popular struggle against water and energy privatization process will be handled. Then, the path of the struggle in which the right to water has been brought to the agenda of the UN as an international norm will be traced within the context of The World People's Conference on Climate Change and the Rights of Mother Earth and The Climate Justice movement for the ecological crisis. Lastly, within the light of the fundamental arguments of the eco-socialism, some (self-)critical remarks upon the internal crises of the popular Cochabamban movement in getting rid of the capitalism in particular, and upon the reflections of the ecological struggle in terms of social opposition in general will be brought.

Key words: *Eco-socialism, ecology movement, democracy, class and identity, the right to water.*

Giriş ¹

Kapitalizme karşı verilen mücadelede, emek ve doğa sömürsünü eşzamanlı olarak ele almak, giderek derinleşen ekolojik kriz karşısında öncelikli çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır. Sömürünün muhatabı olan üçüncü dünya halklarının, sömürü ve atık sektörü üzerinden bağlanan makûs talihleri mücadelenin rengini de belirlemektedir. Çünkü doğal sınırların farkında olan sistem, varlığı için gerekli olan enerjiyi ve hammaddeleri gelişmemiş ülkelerin sırtından sağlarken, bir yandan sermayesi için yeşil kâr alanları yaratmaya devam eder, bir yandan da kamusal alanı dönüştürecek toplumsal mücadelelerin sınırını kuralları ve araçlarıyla çizer. Ve kapitalizmin doğayı doğal birer hammaddeye dönüştürdüğü “şey”lerin dünyasında kara görünür! Yol, artık, ya yeşil teknolojilerle donatılmış bireysel yeşil hayatlara ya da örgütlü mücadeleleri liberal demokratik maskelerle uyarlamaya çıkıyordur. Ancak her iki seçenek de pek iç açıcı değildir; ilki yeşil kapitalizmin sürdürülebilir kalkınma ideolojisini beslerken, ikincisi egemenliğin meşruiyetini yineler durur.

Devleti ve iktidarı arkasına alan büyük sermayedarlar, hukuku kendi lehlerine şekillendirmeye devam ettiği gibi turuncu sendikaları, sivil toplum kuruluşları ile sistemle entegrasyonun tüm modellerini de bir özgürlük biçimi olarak dayatır. Bir yandan sistemin özgürlük idealleri fetişleştirilirken, bir yandan da serbest piyasa pazarına hizmet sunacak sermayedarlar yanında, onların ürünlerini tüketecek bir yurttaşlar ordusu da kurulur. O da yetmez, tüketici yurttaşların mücadelesini de onlar adına kurulu sivil toplum kuruluşları yürütür. Ekranları ve algıları, yeşil ekonomi başlığı altında pazarlanan evler, arabalar süsler. Pazarın pek gönüllü, pek doyumsuz talep edenleri olduğumuz anda, yeni kitle olan halk artık sadece sosyal sorumluluk projelerinin nesnesinden ibaret kılınır. Toplumsal yaşamın köklü dönüşümünün getireceği yok olma korkusu, tıpkı ölüm korkusu gibi tüm hücrelerimize yapışır. Gündelik yaşamın stabil fetişleri, kendisini yeşil tüketimin göbeğinde bulur.

Bu noktada mücadelelerin ayrı ayrı termik santrallere, HES’lere, GDO’lara, nükleer santrallere, altın madenlerine, nikel madenlerine karşı oluşturulmasının, doğa sömürsünü emek

sömürüsünün uzağında konumlandırmadığı söylenen her anda, “çevrenin korunmasında toplumun genel çıkarı vardır!” yanılması göğüslenmiş olur. Oysaki toplumun genel çıkarı ile özgürlükleri geliştirecek olan toplumsal kesimlerin genel çıkarı ve özgürlükleri birbirinden farklıdır.

Ve bir kez, genel çıkarı savunmak adına ekoloji mücadelesi, sömürülenlerle birlikte hareket etmeyi eksen olarak yitirdiğinde, hemşerilik zeminine sıkışmış yerel örgütlenmelerle varlık bulmaya çalışır. Tam da mücadele ettiğimiz kapitalizm sarkaçlarından biri olan milliyetçiliğin mikro kısmını besleyerek, onu yeniden üretir. Yerele hapsolan örgütlenmelerin, mikro-milliyetçi yapısı kapitalizmle doğru orantılı olarak savaş, devlet terörü, militarizm gibi unsurları tekrar hayata geçirmesi bakımından -doğal olarak kapitalizme karşı bir mücadele olması gereken- ekoloji hareketini temelden sarsar. Uluslararası sermayenin, teoride ve pratikte kurduğu hukuk düzeni ile devletin kolluk gücünü arkasına alarak gerçekleştireceği bir ticari faaliyete karşı, yapılacak olan eylemlerde milli sembollerin kullanılması, zaten kapitalizmin yaratmış olduğu ulus-devlet algısının milli reflekslerini yüce yaratıcısı kapitalizme karşı kullanmak gibi ironileri doğurmaya devam eder.

Bir yönüyle de ekoloji mücadelesi bir öz-örgütlenme, eşitlik ve özgürlük programı olmaktan çıktığı ölçüde, ekolojik krizi kapitalist devlet aygıtına içkin olarak görme gerçeği atlanmış olur ve mevcut sistem partileri üzerinden parti programı niteliğinde bir ekoloji muhalefeti yürütmek de meşrulaştırılır.

Tarihin hiçbir evresinde olmadığı kadar, çıplak beden siyasetin merkezinde olmasına karşın, ekoloji mücadelesi içindeki unsurlar, dış bir varlık adına hareket ediyormuşçasına varlıklarını sürdürmeye devam eder. Ekoloji hareketini siyasetten ayrı tutma gerekliliği savunusu, mücadelenin bir varoluş biçimi olduğu gerçeği karşısında görmezden gelinir. Orta sınıfın isyanı ve halkların dayanışması odak noktası seçilir, sınıf niteliğinden soyutlanmış bir kimlik mücadelesi ekoloji hareketine yeni toplumsal hareketler tezi doğrultusunda giydirilir. Oysa bu mücadeleler, kapitalizmi karşısına almakla, kendi dünyaları için alan açma pratiklerini de üretir. Bunun farkında olunmasa da kapitalizmin ötesini kurgulamak için, mücadelenin olası sonuçlarından biri olan, başka bir topluma hazır mıyız sorusu her daim diri tutulur.

Tam da bu süreç içerisinde 1970’li yıllardan itibaren farkına varılan ekolojik kriz yalnızca güncel hayatta toplumsal mücadelelerin değil, onları kuran siyasal ideolojilerin de odak noktası olmuştur. Sorunların yarattığı zararların nasıl ortadan kaldırılabileceğinin de ötesinde sistemik sorunları giderme ihtiyacıyla birlikte, mevcut ideolojiler de yeşil bir pencereden yeniden ele alınmaya başlandı. Endüstriyalizm, fabrikalar, nükleer-termik-hidroelektrik santraller, GDO’lar, sınaî hayvancılık, nüfus, yoksulluk, iklim değişikliği, kentsel dönüşüm derken, gözler ister istemez dünyayı sarmalayan sisteme çevrildi. Kapitalist üretim-tüketim ilişkileri masaya yatırıldı ve çevre sorunsalının politik arka planını analiz etme yolunda öncelikle kapitalist toplum eleştirisi olarak Marksizmden anarşizme uzanan radikal sol geleneğe geri dönüş yapıldı.

Bu geri dönüş sürecinde ayrılmaz bir ilişki olarak doğa-insan, doğa-tarih bütünselliği doğrultusunda doğanın materyalist kavranışı önkoşul olarak kendisini dayatırken, insan-doğa diyalektiğinin ancak ve ancak emekle kavranabilir bütüncül ve sürekli olarak üretilen bir nitelik taşıdığı tekrar hatırlanır oldu. Kapitalist üretim tarzının bizzat iktisadın yasalarıyla hem emek hem de doğanın sömürsünü doğallaştırdığının tespiti başlangıç noktası olurken, bir yandan da sokaklar, kentler ve köyler ekolojik ve özyönetimci bir gelecek idealiyle eylemeye başlayan öznelere evsahipliği yapmaya başladı.

Fiziksel sınırlarla bağlı bir dünyada sınırsız büyümenin mümkün olduğunu ileri süren yeşil kapitalizmi reddederek, devletin sönmümlendiği, özyönetime dayalı hümanist, eşitlikçi ve demokratik bir toplum alternatifi kurgulayan; bu alternatife ulaşmak için siyasal öznelerini insanla doğanın, sınıfla kimliğin birliği yeni enternasyonalizmde birleştiren bir teori olarak ekososyalizm bugün Bolivya’da, Ekvador’da, Chiapas’ta olduğu gibi, Hopa’da, Gerze’de, Erzurum ve Ulukışla’da da direnenlerle birlikte somutlaşmaya devam ediyor.

Kurucu iradenin toplumsal mücadele eyleyenlerinin elinde olması noktasında, kapitalizme karşı dönüşümün öncüllerinden biri de gerçekleşmiş olur. Kapitalizmin söz konusu çıkmazları arasında, bir çıkış yolu bulabilmek içinse mücadele çıkmazlarını somutlaştırabilmek önem taşır. Bu amaçla bu çalışmada siyasi hayatı boyunca 190 darbe atlatmış ve en yoksul Latin Amerika ülkelerinden biri olan Bolivya’nın Cochabamba kenti örnek olarak ele alınacaktır.

Gerçekten de 2000’li yıllardan bu yana özelleştirmelere karşı Su Savaşlarıyla adı duyulan Cochabamba, emek ve doğa sömürsüne karşı sınıf ve kimliği birleştiren bir mücadele dokusu çizmiştir. Bu anlamda ekolojik krizin patlama noktaları etrafında, doğaya yapılan her müdahalede eylemlilik gösteren halk, öncelikle yeşil kapitalizmi çözümsüzlük olarak rafa kaldırmış, kalkınma ideolojisini reddederek burjuva rasyonalitesinin eleştirisini doğrudan pratikler üzerinden gerçekleştirmiştir. Mücadelenin çoğulcu niteliği sendikal geleneklerle birleşerek zaferi beraberinde getirmiş, demokratik ve özyönetimci unsurların elinden çıkan bildiriler, halkların dayanışmasını enternasyonal çağrıyla birleştirmiştir. Bu yönüyle Cochabamba halk mücadelesi, ekososyalist mücadelenin başlıca pratiklerinden de birini oluşturmada umut olmuştur.

Bu mücadelede, devletin dışında ve devletin karşısında yer alan halk, yasal koşullarda iptal edilmesi teklif dahi edilemeyecek 40 yıllık uluslararası bir sözleşmeyi güçlü ve meşru talepleriyle iptal ettirmekle kalmamış, uluslararası şirketleri şehirden defetmiş, tazminat taleplerini geri çekmelerini sağlamıştır. Diktatör hükümetleri devirmiş, mücadelenin içinden ilk kez bir yerliyi devletin başına getirmiş, hatta gerektiğinde O’na karşı da mücadele etmiştir. Su idaresini, katılımcı ilkelerle kurduğu bir toplumsal kontrol idaresiyle yürütmüş, Suyu ve Yaşamı Savunma Koordinasyonu ile halkın kurucu iradesini kolektifleştirmiş, iklim değişikliğine karşı 2010 yılında gerçekleştirdiği “Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Konferansı”nda suyun temel bir insan hakkı olarak tanımlanması talebini BM gündemine taşımıştır. Nihayetinde BM Genel Kurulu’nun su hakkını bir insan hakkı olarak tanımlayan genelgesiyle suyun özelleştirilmesi sürecini suyun kamulaştırılmasından ve halk tarafından kontrol edilen bir kamu idaresiyle sağlamak noktasına kadar getirerek, kendi haksızlık pratiğini bir insan hakkı olarak evrensel bir norma da dönüştürmeyi başarmıştır.

Cochabamba halkı bu anlamda kapitalizm çıkmazlarından bir çıkış denemesi olarak şekillenen bir mücadele deneyimi yaşamıştır. Bütün bu sebeplerle bu çalışma, Cochabamba mücadelesini, ekososyalist mücadele bağlamında değerlendirmeye yönelik bir tartışma yürütebilmek amacındadır.

Mücadelenin Arka Planı

Bolivya'nın Cochabamba şehri, 2000'li yıllardan bu yana süren "su savaşı" ile küresel kapitalizme karşı verilen bir mücadele bağlamında ilk akla gelen örneklerden biridir. Cochabamba'ya geçmeden önce süreci başlatan olayların Bolivya üzerinden kısa bir özetinin verilmesi konu bakımından elzemdir.

1825'de bağımsızlığını kazanmasından bu yana 190 darbe yaşayan Bolivya, Latin Amerika ülkelerinin en yoksul ve az gelişmişlerinden biridir ve bu yoksulluk, nüfusunun yüzde yetmişini oluşturan Amerikan yerlilerinin ve işçi sınıfının ortak yoksulluğudur. Bu yoksul nüfusunun yüzde seksen üçünün temiz suya erişim imkânı bile bulunmamaktadır. Bolivya aynı zamanda ve de bu doğrultuda, "maden ve fabrika işçilerinin yüksek seviyeli katılımı, formel olmayan pazar satıcıları toplulukları ve örgütleri, yerli ve köylü hareketleri, kamu çalışanları birlikleriyle Latin Amerika'nın en yüksek yoğunluklu militan sosyal hareketlerine sahip bir ülke" olarak tarif edilir (Petras, 2011). İşte Latin Amerika'nın bu yoksul ülkesi, 21. yüzyıla özgürlük ve demokrasi mücadelesi vererek başlamıştır. 2000 yılının Eylül'ünden beri Bolivya halkı, her seferinde değişik taleplerin bir araya geldiği topyekûn bir isyan halindedir (Özgüven, 2011).

1780'de İnkaların torunlarından Tupak Amaru'nun önderliğinde başlayan iki büyük şehirdeki ayaklanmaların ardından Quechua yerlilerinin kırsal bölgeleri İspanyol sömürsünden kurtarmasından, MNR ile kalay madencilerinin milisleri/La Paz'lı silahlı öğrenciler/fabrika işçileri birlikteliğiyle üç günlük genel grevin ardından kent ayaklanmasıyla birleşerek feodal düzenin feshine varan Bolivya tarihinde, sürecin Bolivya'nın üçüncü büyük devrimci uğrağını oluşturduğu ifade edilebilir (Hylton ve Thomson, 2006, s. 67).

Gerçekten de bu son gelişmeler, pek çok sembolün iç içe geçmiş halini yansıtan bir süreçle başlamıştır. Bir yanda yerlilerin kendi kaderini tayin etme taleplerini ortaya çıkaran damalı gökkuşağı bayrağı, diğer yanda Aymara yerlilerinin eylemleriyle vücut bulan neo-liberal hükümete karşı duruş, öte yanda ise La Paz'ın Plaza San Francisco meydanındaki üç renkli bayrağı (Hylton ve Thomson, 2006, s. 69). 1990'larla başlayan bu süreç, aynı zamanda Dünya Bankası ve diğer ulusal para örgütleri tarafından şekillendirilen katılımcı demokrasinin dönüşümü ve yoksul yanlısı gibi görünen politikalara da bir örnektir (Mcneish, 2006, s. 220). Çünkü 15. yy.da başlayan sömürgeleştirme politikaları 19. yy. sonrası ülkenin tüm rezervlerinin kapitalist merkezlere akmasını sağlarken, 20. yy.'ın ikinci yarısından itibaren gaz,

maden, su üzerinde uluslararası şirketlerin denetimi giderek artıyordu. Şirketlere tanınan su imtiyaz sözleşmeleri, yoğun özelleştirme politikaları ve Dünya Bankası uyumlulaştırma programlarıyla birlikte Bolivya ve yıllardır iklim değişikliğinin mağduru olan Cochabamba ekolojik krizin etkilerini oldukça derinden hissetti (Özlüer, 2010a, s. 20).

1980’li yıllarda başlayan yeniden yapılanmayla birlikte kalay madenleri özelleştirildi ve Latin Amerika’nın en hırçın proletaryası olarak tanımlanan maden işçileri Cochabamba başta olmak üzere kırsal bölgelere göç etti. Ülkenin doğusuna göç eden diğer bir kısmı ise koka yetiştiriciliğiyle uğraşmaya başladı ve yeni bir sektör doğdu. Koka yetiştiricilerinden Evo Morales de, Sosyalizme Doğru Hareket (MAS) üzerinden önce halkın isyanlarına öncülük edecek sonra ise büyük bir tabanı arkasına alarak devlet başkanı seçilecekti.

Bir yandan da en yoksul ve en borçlu ülke olarak Bolivya, doğal kaynaklarını özelleştirme politikaların politikalarını uygulamaya başlamıştı. Eylül 1999’da Banzer Yönetimi Dünya Bankası’nın dayatmasıyla 1999’da Cochabamba’nın su şebekesini işletme hakkı, kırk yıl süreyle, başta Bechtel olmak üzere Edison, İspanyol inşaat grubu Abengoa ve Bolivya merkezli birkaç şirketin oluşturduğu Aguas del Tunari (AdT) adlı konsorsiyoma devredildi. İhalesiz olarak imtiyaz devriyle tek firmadan teklif alınmıştı, AdT sözleşmeyi devletle bile değil suyun idaresinden sorumlu bir düzenleyici kurumla imzalamıştı. Böylesine “kolay” bir devrin temelleri de tam olarak 1980’lerden beri Dünya Bankası-IMF tarafından dayatılan borçlandırma-özelleştirme kısır döngüsüyle hazırlanmıştı (Adanalı, 2009, s. 44).

1999’da Dünya Bankası tarafından hazırlanan ekonomi raporunda da uluslararası sermayenin niyeti açıkça okunuyordu: “hiçbir devlet yardımı Cochabamba’nın su tarifesindeki artışı iyileştirmek; ıslah etmek amacıyla verilmeyecektir”.

AdT, Bolivya hükümeti tarafından çıkarılan 2029 sayılı İçme Suyu ve Kanalizasyon Sistemi Yasası'nın onaylanmasıyla çok daha geniş imtiyazlara sahip oldu. Tarımsal sulama için kullanılan kaynaklar, yağmur suları, kuyular; artık hepsi üzerinden ücret talep edilebilecekti. Su fiyatları %400'ü bulan zamları gördü ve böylelikle aylık gelirinin önemli bir bölümünü su için harcamak zorunda kalan kırsal ve kentli yoksul halk ayaklandı. Ve halkın deyimiyle "kendini yağmur damlalarının sahibi olarak gören şirket" büyük protestolarla karşı karşıya kaldı.

Su Savaşları ve Cochabamba Halk Mücadelesinin Eyleyenleri

Neo-liberal dalga, özellikle tarımsal sistem ve tarım çalışanları üzerinde baskı uygulamıştı. Bu da El Alto mahalleleri (FEJUVE) ve Cochabamba'daki gecekondu mahalleleri ile tarımla geçinen kır emekçileri arasındaki dayanışmayı arttırdı. Üçüncü "devrim"in dinamikleri olan mücadelenin eyleyenleri ise liberal-olmayan ve Bolivyalıların çoğunluğunun gündelik hayatlarında büyük önem taşıyan kolektif örgütlenme biçimlerinde görülüyordu: Yerli *ayllus* ve köylü toplulukları, mahalle ve tanzim satış birlikleri, bölgesel sendika merkezleri, madenciler sendikası, koka yetiştiricileri federasyonları.

Aralık 1999'da yaklaşık 15.000 ila 20.000 kişi şehir merkezinde AdT ile imzalanan sözleşmenin iptal edilmesi için toplandı. Bu grup Cochabamba toplumunun bütün parçalarını kapsıyordu: yerliler, sendikalar, madenciler, öğretmenler, öğrenciler, işçiler, sanatçılar, anarşistler, mahalle meclisleri. Bunların hepsi yeni su yönetimine karşı birlik olmuştu.

2000'li yılların başlarında binlerce Bolivyalı Cochabamba'ya yürüdü; genel grev ve ulaşımın durması şehri felce uğrattı. Hükümet sıkıyönetim ilan etti; şiddet kullanarak protestoları bastırmaya çalıştı, toplu tutuklamalar gerçekleşti, yüzlerce kişi yaralandı, 17 yaşında öğrenciler de dâhil olmak üzere ölenler oldu. Ama direniş devam etti. Bu direnişler sonrasında tüm ülke ayaklanmaya devam ediyordu; Bechtel daha fazla dayanamadı ve süresi henüz bir yılı bile geçmemiş olan kır yıllık imtiyaz sözleşmesi geri çekildi; sözleşme geri çekilmekle kalmadı, diktatör Banzer'in bütün koruyucu önlemlerine rağmen şirket şehri terk etti. Kasım 1999'da başlayan Su Savaşı, sivil itaatsizlik ve

protestolar sonucu Nisan 2000’de büyük bir zaferle sonuçlanmış oldu. Cochabamba halkı, diktatöre bile boyun eğdirmeyi başarmıştı.

Halkın bu direnişi, başkent La Paz’da da, 1997’de özelleştirilen su hizmetleri “sahibi” çokuluslu Suez şirketinin 2005’te işi bırakmasıyla birlikte zaferle sonuçlandı. Cochabamba halkı zafer kutlamaları yaparken Bechtel, 2002 yılında yirmi beş milyon dolarlık tazminat talep etti. Bu talep yeni tepkilere yol açtı. Şirket 2006’da talebini geri çekmek zorunda kaldı.

Oscar Olivera’yla birlikte koko üreticilerinden Sosyalizme Doğru Hareket (MAS) lideri Evo Morales de sürecin devamında devlet başkanı olarak seçildi. 22 Ocak 2006’da parlamentodan atılan Morales, 22 Ocak 2006 günü aynı yerde Bolivya devlet başkanı olarak tahsis edildi. Aymara yerlisi olan Morales, ilk kez yerli bir devlet başkanı olmuştu. Böylelikle halk isyanı ve direnişi, Cochabamba ve La Paz’da özelleştirilen suyu yeniden kamulaştırmış ve dışarıdan yönetilen hükümetleri devirmişti (Galeano, 2008, s. 155).

Cochabamba Halk Mücadelesinin Erkleri

Cochabamba’nın oluşturduğu kurum ve kavramlar açıkça tabandan gelen örgütlenme amacını taşıyordu. Bu anlamda, halk kitlelerinin devrimin aydınlanmacı düşüncesiyle cehaletten kurtarılıp halkı kurtarmada tepeden inmece bir entellektüel anlayışın yerine, Cochabamba ve Bolivya halkı da tıpkı Chiapas’lı isyancılar gibi tam tersi yolu gösteriyorlardı: Hakikat ve değişim, dışarıdan ya da yukarıdan değil aşağıdan, halktan gelmeliydi. Tam da bu noktada Zapatist siyasetle Cochabamba hareketi kesişiyordu: Yatay bir dünya yaratma çabası olarak taban hareketi (Dulkadir, 2008, s. 124). Koordinasyonun devletten ayrı ve bağımsız olarak kurulması ve politikalarında da özerk bir siyaset izlemesi bunu kanıtlıyordu.

Gerçekten de Cochabamba halkı için bu, özgürleşme sürecinin ilk adımıydı. Çünkü Cochabamba’da şirket açısından felaketle sonuçlanan özelleştirme girişimi, 2000’de halk için Cochabamba Bildirgesi’ni doğurmuş ve suyun bir hak olarak uluslararası düzeyde korunmasının ilk adımı atılmıştı. Nitekim bildirgede suyun temel bir insan hakkı olduğu, devletler ve şirketlerce metalaştırılamayacak

kadar önem taşıması sebebiyle devletin her kademesince korunması gerektiği vurgulanıyordu. Bildirgenin son maddesi ise Cochabamba halkının bundan sonraki mücadelesinin ana eksenini işaret ediyordu. Suyun korunması ve düzenlenmesinde yerel birlikler ve yurttaşlar devletle eşit konumda yetkilere sahip olmalıydı. Halk, suyu korumada ve dünya demokrasisini teşvik etmede tek araçtı.

García Linera tarafından “çoğunluğun kolektif hareketi” terimiyle adlandırılan bu kitlesel hareket (aktaran Arce ve Rice, 2004, s. 91), suyun özelleştirilmesi karşılığını “Suyun ve Yaşamın Savunulması Koordinasyonu” [*La Cordinadora por la Defensa del Agua y de la Vida*] isimli bir oluşumda somutlaştırdı. Koordinasyonun aktif aktörlerinden biri Cochabamba İmalat İşçileri Sendikasıydı; sendika başkanı Oscar Olivera direnişin liderliğini üstlendi.

Suyu ve Yaşamı Savunma Koordinasyonu yanında, halkın katılımına izin vermeyen devlet yönetimini parçalayabilmek amacıyla bir de “Su Bakanlığı” kuruldu. Böylelikle katılımcı demokrasinin yurttaşların kendi hakkındaki kararları kolektif olarak verebilmek ve erk sahibi olmak şeklindeki özünü oluşturan unsurların (Vera-Zavala, 2006, s. 19) hayata geçirilmesini sağlandı. Ancak temsili demokrasiden ziyade bir özyönetim şeklinde kendi kendilerini yönetmelerini sağlayan kurumlar sisteminin görünümü olarak Su Bakanlığı’nın, Morales hükümetinde yükseltilmesine izin verilmemişti.

Sahipsiz kalan Cochabamba su şebekesi, La Coordinadaro tarafından “Toplumsal Kontrol” adını verdikleri su idaresine yurttaş katılımı mekanizmalarıyla verimliliği ve şeffaflığı arttırmaya çalıştılar (Adanalı, s. 45). İlk işleri ise en yoksul mahallelere su dağıtmak olmuştu.

Cochabamba halkının çoğunluğunu oluşturan yerliler doğa ve insanı nasıl kavradıklarına sloganları ve mücadele söylemleriyle işaret veriyorlardı. Onlar için su, bir değer birimi üzerinden değil, bir yaşam olarak sahiplenilmişti (Shiva, 2008, s. 506). Doğal kaynakların sahiplenilmesi ve korunması yerel birliklere ve yurttaşlara devredilmeliydi. Doğa ile ilgili alınan bütün kararlarda tek bir amaçla tepki gösterip ayaklanıyorlardı: su, gaz, hidrokarbon gibi bütün enerji ve doğal “kaynaklar” kamusallaştırılmalıydı ve halkın temsilcilerinden oluşan bir “kurucu meclis” kurulmalıydı.

Yerli hareketleri bu en önemli talebi 1992’de oluşturmuştu ve Su Savaşı sonrası bu talep bir yankı gibi tekrarlanarak partilerin temsil edildiği güvenilir bir meclis sistemi yerine doğrudan halkın yer aldığı bir meclis sistemi talebiyle gündeme geldi. Kurucu meclis talepleri o kadar kuvvetliydi ki, yerine getirilmemesi sebebiyle halk, 2005’te Mesa’yı istifa etmek zorunda bıraktı. Ancak kurucu meclis sözü veren Morales, çift kutuplu siyasete hapsoldü ve halkın temsilcisi olduğu konusunda ciddi uzlaşmazlıklar varken halk adına konuşmak cüretini göstermeye devam etti. Böylelikle yasal meclisi denetlemek için kurulmaya çalışan yerli meclisi fikri de hükümetin özerk toplumsal hareketleri yanına çekmesiyle birlikte rızai bir zorlamayla ortadan kaldırılmış oldu.

Yine de 2006’da kurulan Bolivya Kurucu Meclisi 411 maddelik yerli haklarına geniş yer veren yeni anayasayı Aralık 2007’de kabul etti. Bolivya Anayasası 2009’da düzenlenen referandumla halkın çoğunluğu tarafından kabul edilerek yürürlüğe girdi. Bolivya Anayasası’nın en önemli yönü, kimliğe ilişkin-tikelci haklar ile toplumun bütününün yararlarını bağdaştırmadaki becerisinde ortaya çıkıyor. Bu anlamda tikelin evrenselle, kimliklerin sınıfla bağlantısında, “Evo Morales Bolivyası’nın, sosyalist hareket(ler)le yerli hareket(ler)i arasında 1980’li yıllarda kopmuş olan kuramsal ve pratik bağların yeniden tesisi olarak görmek” mümkün (Özbudun, 2011).

Bu kurucu iradenin elinden çıkan Anayasa maddeleri ise, “hukukun yeniden inşası” açısından önemli bir eşik olarak güncelliğini koruyor. Çünkü doğa, bu eşığe kadar, insanmerkezli yaklaşımın bir sonucu olarak, hukuksal düzlemde sadece insanların menfaatlerinin nesnesi olarak hak içeriklerinde yerini almıştır. Ancak son yıllarda Ekvador, Bolivya, Kenya gibi ülkelerde yükselen halk hareketlerinin de etkisiyle yerel ve bölgesel nitelikte önemli gelişmeler yaşanmış ve halkın kurucu iradesi karşısında insan hakkı olarak çevre hakkı yanında, ayrı bir doğa hakları kategorisi de zikredilmeye başlanmıştır. Gerçekten de, doğanın kendisini yenileyemeyecek biçimde sömürülmesine karşı 1990’lı yıllarda başlayan toplumsal dönüşümle birlikte ekonomik ve ekolojik krizin derinleşmesini Bolivya gibi Ekvador, Bolivya, Venezüella gibi diğer yoksul Latin Amerika ülkeleri ve Kenya, Somali, Durban gibi Güney Afrika ülkelerinde oluşturulan yeni anayasalarda izlemek mümkündür.

Öyle ki Cochabamba Halk Mücadelesi'nden sonra 2006'da kurulan Bolivya Kurucu Meclisi'nin hazırladığı 411 maddelik yerli haklarına geniş yer veren ve referandumla 2009 yılında yürürlüğe giren Bolivya Anayasası da çevre hakkına ek olarak "Doğa Ana Hakları"nı ayrı bir bölümde düzenlemiştir.

2008 tarihli Ekvador Anayasası'nın Haklar başlıklı II. Kısımında ise çevre hakkı, "İyi Yaşama Hakları" kapsamında 14. maddede "Sağlıklı Çevre" başlığı altında "Halkın sağlıklı ve doğal (ekolojik) dengelere uygun bir ortamda sürdürülebilir ve iyi bir yaşam sürme hakkı vardır. Çevrenin ve ekosistemin korunması, biyoçeşitlilik, ülkenin genetik bütünlüğü, çevresel zararların engellenmesi ve tahrip edilmiş doğal alanların geri kazandırılması kamu yararı olarak tanımlanır" şeklinde düzenlenmiştir. Aynı bölümde çevre hakkının su ve gıda hakkıyla birlikte iyi yaşama hakkı eksenli olarak düzenlenmesine karşılık, Anayasa'nın "Doğa Hakları" başlıklı Yedinci Bölüm'ünde doğanın varolma haklarının yerine getirilmesi sorumluluğunun herkese yüklenmiş olması, çevre hakkının öznesinin pratik dönüşümüne dair önemli bir ipucu niteliğini taşımaktadır.

Yine benzer şekilde 2010'da kabul edilen Kenya Anayasası'nın 42. maddesinde çevre hakkı "Herkesin temiz ve sağlıklı bir çevreye hakkı vardır, bu hak çevrenin şimdi ve gelecek nesiller için kanun koyucular ve diğer önlemler aracılığıyla korunması hakkını da içerir" şeklinde düzenlenmiş, 69. maddede ise devlet, ülkenin en az %10'unu ağaçlandırmak yanında doğayı ve biyoçeşitliliği korumak için halkın katılımı mekanizmalarını kurmakla da yükümlü tutulmuştur (Wall, 2011).

Mevcut liberal hukuk sistemiyle bağlantılı olarak doğaya insanmerkezci yaklaşımın da bir sonucu olarak, doğanın yalnızca insan haklarının nesnesi görülmesine karşılık, son dönemde oluşturulan yeni anayasalarda "doğa hakları"nı da koruyacak düzenlemeler göze çarpmaktadır. Böylelikle çevre sorunlarının yaşam alanları üzerindeki yıkıcılığının bir getirisi olarak yeni yüzyılda, gelecek kuşakların da hak sahibi olmasından hareketle çevre hakkının öznesinin bireylerden doğaya doğru bir genişleme gösterdiğini söylemek mümkündür.

Doğayı, “ancak hakların konusu olabilir” genel kabulünden ve ahlaki ödevlerle korunması inancından kurtarma konusunda, canlı ve cansız doğa varlıklarının hak sahipliğinin kabul edilmesine yönelik toplumsal mücadelelerle uyumlu tartışmalar ekseninde yeni bir hukuk arayışı ise günümüzde hâlâ devam ediyor. Bu anlamda Cochabamba’nın, doğayı kendisinin dışında ölü/hükmedilecek bir nesne olarak tanımlayan insanların, doğanın bir parçası olduğunu hatırlamasının ve doğayla bağlarını yeniden tesis etmesinin yolunu hukuksal düzlemde de açtığını söylemek mümkün.

Ekososyalist Mücadele Penceresinden Cochabamba: Ekolojik Krize Karşı İklim Adaleti Hareketi

Bolivya’da suyun ve enerjinin şirketlerin tam kontrolü altına geçmesinden sonra, Cochabamba’da şirketlerin tarımsal sulamadan, kentsel su hizmetlerine kadar yaptığı fahiş fiyat artışları ile başlayan “su savaşları” seyrinin, yerli halkların mücadelenin içerisinden oluşturdukları taban kurumlarıyla kendi iktidarlarını inşa sürecine yönelttiği bu deneyimi iyi okumak gerekiyor (Özlüer, 2010b). Girizgâh olarak bahsettiğimiz kapitalizmde mücadele çıkmazlarının, Cochabamba’da karşılığını ya da karşıtını bulabilmek mücadelenin dokusunu ve gelecek tahayyülünü belirleyebilmek açısından öncelikle önemlidir.

Bu anlamda Cochabamba mücadelesi, her şeyden önce, suyun ve enerjinin özel mülkiyetini elinde bulunduran uluslararası sermayeye karşı yükseltildiği için, kapitalizme içkin ekolojik krize karşı açık bir tepki olarak kendini gösterir. Bu tepki, ekolojinin bunalımı ile toplumsal çöküşlere yol açan bunalımların iç içe geçtiğini (Kowel ve Löwy, 2005, s. 34) aynı sisteme, yani kapitalizme bağlayarak ve yeşil kapitalizmi de açıkça reddederek Ekososyalist Manifesto’nun temel tavrını adeta somutlaştırır. Gerçekten de insan emeğiyle varsa, doğayı da emek dolayımıyla kavırıyorsa, ekolojik kriz insan-doğa çelişkisi olarak değerlendirilemeyecek bir meseledir. Ekolojik kriz, tarihsel olarak belirlenmiş üretim şekli ile çevresi arasındaki ilişkinin krizi olarak üretim şeklinin kendi krizinin bir görünümü, dışavurumudur. Cochabamba halkının da açıkça dile getirdiği gibi, onların mücadelesi küresel kapitalizmin uluslararası şirketlerine karşı bir mücadeledir; kamulaştırma ve doğal kaynakların toplumsal kontrolü mücadelesi, neo-liberalizmi onların ortak “düşmanı” olarak tanımlamış ve ortak eylem için temel oluşturmuştur (Lewis, 2011). Bu tavır, Bolivya Anayasası’nda

görüldüğü gibi 22 Nisan 2010'da "Doğa Ana Hakları ve İklim Değişikliği Konferansı"nda kabul edilen Halkların Anlaşması metninde de görülür: Kapitalizm, doğa anayı hammadde kaynağına, insanları tüketicilere ve üretim araçlarına dönüştüren sistem olarak açıkça halkın karşısındadır.

İklim değişikliğine karşı Kyoto Protokolü ve REDD gibi sermayeye içkin sivil toplumun çözüm önerilerinin işlevsizliği karşısında kitlesel bir demokratik hareketin oluşumu için büyük bir adım (Angus, 2010, s. 10) olan bu toplantı, ekolojik krize karşı iklim adaleti için lobici sermayedarların ya da egemen siyasetçilerin çözüm olmadığını da göstermiştir. Ekolojik krizin, küresel adalet ilkeleri çerçevesinde çözümü için gerekli olan siyasi iradeyi ortaya koyabilmek yolunda halkın baskısıyla kitlesel ve demokratik bir iklim adaleti hareketinin (Benlisoy, 2009) kıvılcımı en başta bu farkındalıkla ateşlenmiştir. Öyle ki, bu konferans sonrasında Bolivya 28 Haziran 2010'da süreci BM önüne götürerek ulusal sorundan uluslararası sorun düzeyine taşımış, 24 Eylül 2010'da ise İnsan Haklarına, Güvenli İçme Suyuna ve Koruyucu Sağlık Hizmetlerine Erişim Hakkı başlıklı Genel Kurul kararında sağlıklı ve temiz suya erişim hakkı temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir. Bu anlamda mücadelenin yalnızca siyasi tahayyülü kurmakla yetinmediği, sera gazı emisyonlarının azaltılması, temiz enerji kaynaklarının geliştirilmesi, kirli enerji harcamalarının bertaraf edilmesi gibi somut ve acil reformlar için de günün içerisinde mücadelesini yükselttiği görülebilir.

Öte yandan bu izlekteki anti-kapitalist vurgu, ekolojik tahribatların bireysel tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesiyle önleneceği kapitalist maskelerden birini de düşürür. Bu, kapitalizm içerisinde kapitalizme karşı mücadele ederken önemli çıkış noktalarından biridir. Çünkü kapitalizm ahlâkı, sermaye birikimine ve kâra odaklandığı için, ekolojik krizin hem yaratıcısı hem de en çok etkilenenlerinden biri olarak, yarattığı sorunlar için de yeni pazarlar yaratmayı gerektirir. Bu bağlamda bireysel ve gündelik tüketim alışkanlıklarını değiştirme önerisiyle kapitalizmin yeşil tüketimciliğinde varlığını bulur. Oysa sermaye birikimi potansiyel olarak sınırsız olduğundan ve bu birikim doğaya dayandığından ve de doğanın kaynakları sınırlı olduğundan, sermaye birikimi ile doğa arasında bir karşıtlık vardır (Tanuro, 2011). Yeşil kıyafetler, yeşil gıdalar, yeşil ev aletleri, yeşil araçlar, yeşil evler adı altında düzinelerce "yeşil etiket" yaratılırken, sermayenin yeşil ekonomisi büyür, yeşil kârı artmaya ve kendisine yeni yeşil alanlar açmaya devam eder. Yeşil kapitalizm tüketici

tercihlerine bu sebeple bağımlıdır ve ekolojik olarak son derece yıkıcı tüketimciliği pekiştirir (Kovel, 2008, s. 20). Ekolojik krizin hem nesnesi hem öznesi olan doğa (Kovel, 2005, s. 34), kapitalizmin ya büyü ya öl mantığı arasında sömürülmeye devam edeceği için yeşil kapitalizm ekolojik krizden çıkış yolunda bir alternatif olmaktan yoksundur. Aksine sınırlarını zorlayan ekolojik krizle yaşamaya mecburdur. Tam da bu sebeple Cochabamba’lılar “Serbest Ticaret Anlaşmalarını, Ortaklık Anlaşmalarını ve yaşama uygulanan her türlü fikri mülkiyet haklarını, mevcut teknolojik paketleri ve mevcut krizi sadece kötüleştiren biyoyakıt, GDO, nanoteknoloji gibi yanlış çözümleri” anlaşma metninde açıkça reddetmiştir.

Ancak anlaşma metninde ekolojik krizin nedenleri ve sorumlusu açıkça gösterilmesine rağmen, Morales’in devlet başkanı olduktan sonra içerisinden geldiği ve konumunu borçlu olduğu mücadelenin muhalif sesini kendi hükümeti döneminde çeşitli yöntemlerle bastırmaya çalışması ve yerli hareketlerini devlete bağımlı kılmasıyla uyumlu olarak, sınıf mücadelesi vurgusunun da zayıf kaldığı açıkça görülebilir. Oysa Cochabamba, yalnızca iklim değişikliği sonuçlarının derinden hissedildiği bir bölge değil aynı zamanda Bolivarcı hükümetin de isyan bayrağının filizlendiği bir yer olarak, Bolivya’da sosyalizme geçiş programı açısından simgesel ve stratejik bir anlam taşır (Özlüer, 2010b, s. 20). Ve nihayetinde geçişin tamamlanabilmesi için Morales’li ya da Morales’siz devlet iktidarının sönmülerek toplumsal yönetime evrilmesi gerekecektir. Oysa bu dönüşümü sağlayacak olan işçi sınıfının böylesi simgesel bir toplantıda çözümü sağlayacak eyleyiciler olarak gösterilmemesi, doğa adına konuşanların, doğa adına her türlü eylemin kaynağını kendi iktidarlarının sürekliliğinde göstermesine neden olabilecektir. Bu, aynı zamanda, yıllardır süren mücadelenin bileşenlerini, reformist talepler etrafında örgütlenen, devlete içkin sivil toplum örgütleri olarak bürokratik aygıtı mahkûm da kılacaktır.

Ayrıca bir diğer tehlike konferansta göze çarpan yerli söyleminin politik aktör haline gelmesidir. Konferans, Cochabamba mücadelesi gibi anti-kapitalist deneyimlerin çoğaltılmasına yönelik enternasyonal bir adım olsa da, yerlilik ve İnka Uygarlığı’ndan miras kalan doğaanacılık söylemiyle birleştiğinde, kapitalizmin içerisinde mücadele etmenin bir diğer ezberine hapsolma ihtimali taşımaktadır. Çünkü yerele ve tikel kimliklere hapsolan mücadeleler, tıpkı Türkiye’deki ekoloji

hareketlerinin de içinde bulunduğu durum gibi, mikro-milliyetçiliği besleyerek kapitalizmin sarkaçlarını yeniden üretme tehlikesini beraberinde taşır. Ve devamında mistik bir yerelcilik teması etrafında şeflik müessesesinin modern temsile dönüştüğü (Özlüer, 2010b, s. 23) örgütlenme biçimlerinde, bölgelere bölünmüş, etrafı milliyetçilikle örülü bir ekoloji hareketi bu aşamada ataerkil olmaya da mahkûmdur ve dolayısıyla hiyerarşik bir yapılanmayı da beraberinde getirir. Çünkü kapitalizm kendisini “doğaya hükmeden erkek” üzerinden patriyarkal egemenliğiyle de birleştirir. Ve üretim ilişkilerini sorgulayacak emek sömürüsü eksenini ekoloji mücadelelerinde ortaya çıkarıl(a)madıkça, doğanın kadın ve erkek olmak üzere iki cinsiyet üzerinden kurulduğu veri kabul edilir. Statütokocu, hiyerarşik şekillerdeki bu yerel örgütlenmeler kadınların, lezbiyen, gay, biseksüel, transeksüel bireylerin toplumdaki varlığını görmezden gelen/dışlayan bir süreç olarak kapitalizmin egemenlik döngüsü ezberlerini doğal olarak heteroseksist yapı üzerinden de devam ettirir. Bu da ekoloji mücadelelerini yeni toplumsal hareket teorisine sıkıştıran sınıf mücadelesinden soyutlanmış bir kimlik mücadelesine hapseder ve bu sebeple sosyalist mücadeleden dışlanmasını ya da en fazla mücadelenin içinde bir “dal” olarak görülmesini sonuçlar.

Oysa zaten yeni toplumsal hareketlerin yükselttiği kimlik mücadeleleri, cinsiyet, ırk ayrımcılığı gibi ayrımların kapitalizm lehine tabakalaşmış hali olarak vücut bulur. Bu anlamda yaşam biçimleri, tüketim kalıpları ve/veya kimlikleri işgal eden insanlar anlamında orta sınıf olarak adlandırılan sosyo-kültürel kategori (Pakulski, 2007, s. 39), evrensel ve tikelin sistemle entegrasyonunda, farklılaşmış bir ücretli emekçi kitlesinden başka bir şey olamamasına rağmen, kapitalizm saflarında marjinalleşmiş yeni bir katman olarak sunulur. Böylece orta sınıfın isyanı, artık işçi sınıfının tehlikeli devrimci karakterinden soyutlanır ve sistemin yarattığı çelişkilere isyan bile sistemin kurallarına uymakla yükümlü kılınır (Kagarlitski, 2006, s. 23). Gerçekten de kapitalizm, bir yandan bütün insanların ücretli emeğe katılımını sağlarken bir yandan da emek gücü arasında ırkçı, cinsiyetçi ayrımları üretir. Bu eksende, evrenselcilik ile işgücü çoğunluğunun birleşimi kapitalizm ideolojisinde çok iyi işler. Bu noktada, sınıf mücadelesini, tüm toplumsal pratikleri kapsayan, farklı tikelliklerin sınıfın evrenselliğinde birleştiği bir yerden kurmak öncelikle önem taşır. Mücadelenin inşasında izlenecek pratikse bu sebeplerle liberal demokratik argümanlarını toplumsal muhalefet odaklarına dayatan burjuva rasyonalitesine aldanmamak için gereklidir.

Cochabamba halk mücadelesi ise öğrenciler, öğretmenler, aydınlar, kadınlar gibi çeşitli tikel kimlikleri içinde barındırsa da, yoksullar, ezilenler, işçiler ortaklığında küresel sermayeye karşı kurgulanmış olmakla bir dışsal olarak ekonomiyi belirleyici seçmiş ve sermayenin yaratmış olduğu eşitsizliklere ve sömürüye karşı sınıfsal taban üzerinden örgütlenmiştir. Zaten bu sebeple sıklıkla, bu radikal geleneklerin beklenmedik derecede güçlü bir şekilde ortaya çıkmaları da geçmişten bu yana gelen sendikal siyasi geleneklerine dayandırılmıştır (Hylton ve Thomson, s. 71). Bu sebeple Cochabamba mücadelesinin insan ve doğa, kimlik ve sınıfın birlikte ilerlediği böylesi bir genel hat çizmesi karşısında bütün bu tehlikelerden sakınmanın kısa ve uzun vadede tek yolu vardır: Emek ve doğa sömürsü ekseninde (Özkaya Özlüer, 2009) sınıf ile kimliğin eyleyciliğinde özyönetimci bir mücadelenin inşası. Son olarak,

Aralık 2009’da muhalif sesleri kendisine bağımlı kılarak ve özelleştirme sürecine ışık yakarak bugün ılımlı demokrat olarak nitelenen Morales’i (Petras ve Veltmeyer, 2007, s. 189) ve resmen MAS’ı destekleyen La Paz fabrika işçilerinin, şimdi hükümetle aralarına mesafe koyup hükümetten uzaklaşması ve işçilerin bu tutumunun, şehirdeki öğretmenler, madenciler ve sağlık çalışanlarıyla beraber 2010 Nisan ve Mayıs’ında gerçekleştirdikleri bir dizi grevle açıklık kazanması, Oscar Olivera liderliğinde Cochabamba Fabrika İşçileri Federasyonu’nun politik ve ideolojik tutumunun Morales’le aralarındaki daha derinleşmiş uçurumu yansıtmaması, güçlü bir kentsel yerli halk-proletarya örgütü olan FEJUVE-El Alto (El Alto Mahalle Konseyleri Federasyonu)’nun dört yıldır ilk kez yön değiştirmesi açıkça göstermiştir ki; Bolivya’da tabandan yükselen talepleri karşılayacak ve özel mülkiyet sistemini ilga edecek bir emekçi özyönetimi hayata geçmezse, su hakkının politik olarak hayata geçmesinin olanağı da kalmayacaktır (Özcan, 2010, s. 41).

Sonuç

Kapitalizm, bir yandan bütün insanların ücretli emeğe katılımını sağlarken bir yandan da emek gücü arasında ırkçı, cinsiyetçi ayrımları üretir. Bu ayrımlar, doğa-toplum, kır-kent nezdinde metabolik yarılmalarla daha da derinleşmeye devam eder. Emek ve doğa sömürsünü eşzamanlı olarak ele alan ve ekolojik krizi kapitalizme içkin gören sınıf ile kimliğin birlikteliğiyle işçi sınıfının kozmopolitizmini tanıyan ekososyalist mücadele, hala pratikte kurulan bir sürece denk gelir. Ekososyalist mücadelenin inşaasına bu tespitle başlamak, ekososyalist devrimin öznelerini de doğal olarak belirleyen bir sonuca ulaşır. Ekososyalist toplum, toplumun kendisini gerçekleştirme biçimi

olarak hümanist, etik, eşitlikçi ve demokratik, sınıfsal ve cinsel eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı doğanın yeniden temellükü ile şekillenecektir. Bu anlamda ekososyalist mücadele penceresinden Cochabamba halk mücadelesinin iç bunalımları aşabilmesi ve kapitalizmden gerçek anlamda çıkabilmesi için öncelikle toplumsal yaşamı evriltecek güç olarak emekçi hareketleri politik aktör belirlemesine gereksinimi vardır. Gerçekten de

ekolojik kriz karşıtı bir mücadele, emeğin ve doğanın özgürleşmesi, modern türçülüğün aşılması, toplumsal adalet, barış, kolektivizm, eşitlik, hakların kardeşliğine dayalı bir toplumun yaratılması çabası olarak örgütlenmelidir. Bu mücadele üretim ve yönetim arasındaki yarılmayı ortadan kaldıracak, emeğin ve doğanın; kırsal ve kentin birliğini sağlayacak bir politik yönelimi de barındıracaktır (Özlüer, 2011).

İkinci olarak burjuva rasyonalitesinin eleştirisini yapmaksızın inşa edilen bir mücadelede, mikromilliyetçilik, patriyarkal sistem, reformist ve bireysel yapay çözümler etrafında toplumsal muhalefet özneleri devletin yedek gücü olmaya devam edecektir. Bu yüzden Ekososyalist Manifesto'nun da işaret ettiği gibi "Ekososyalizm ya enternasyonal ve evrensel olacaktır ya da hiç olmayacaktır."

Bu yüzden çevreci ya da projeci bir STK mücadelesi, toplumsal mücadelenin süsü olarak hareket etmenin ötesine geçmek kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ama aynı zamanda ekoloji mücadelesini yerel hareketlere indirgeyen, köylü taban hareketleri olarak gören sosyalist anlayışın da tarihsel sınırını görmek gerekir. Kapitalist üretim biçimleri ortadan kaldırılmadıkça, toplum ve doğa arasındaki ussal ve sürdürülebilir ilişki imkânsız görünmektedir. Siyasal iktidarın küresel sermayeyle işbirliğine karşı, ekoloji mücadelesinin cinslerin, doğanın ve emeğin birlikteliğini esas alan mücadele hattı, ancak ekolojik krizi aşmayı merkezine ve ufkuna koymuş bir sınıf mücadelesinin inşasıyla kapitalizmin zorunluluklarından eşitlik ve özgürlük alanına sıçrayabilecektir (Atay, 2010, s. 7).

Son kertede bu, pratiklerle inşası süren ekososyalist mücadelede, halkların, sınıfların, kimliklerin enternasyonal birliğiyle, sınıfsal ve cinsel ayrımların silindiği bir özyönetim hedefiyle, barbarlığa karşı mümkünlerin kıyasına çıkmak hiç olmadığı kadar mümkün görünüyor.

Görünüyor çünkü;

Cochabamba'daki Aymara yerlilerinin,

Brezilya'da tarımsal kapitalizme karşı doğrudan eylemle toprakları işgal ederek kendi özgüçleriyle kamulaştırma yapan topraksızlarının,

Zapatista komünlerinin,

Doğayla birlikte özgürleşen Ekvador anayasası kurucularının,

“Üç beş ağaç”ın özgürlüğü için bir Haziran ayında bedenlerini devlet şiddetine siper edenlerin,

Ethem, Abdullah Cömert, Ahmet, Ali İsmail, Hasan, Mehmet, Medeni ve Berkin’lerin elleri birbirini buluyor. Ve *siyahla beyaz arasındayken bütün renkler bir umudu* getiriyor.

Sonnotlar

* 6. Karaburun Bilim Kongresi’nde sunulmuş bildirinin “kısmen” düzeltilmiş hâlidir (08-11 Eylül 2011, Karaburun/İzmir).

¹ bkz: Atay H. (2010). “Kapitalizmde Mücadele Çıkmazları” *Kolektif Ekososyalist Dergi*, S.7

Atay H. ve Ethemcan T. (2012). “Ekososyalizm: Bugüne ve Geleceğe Dair Siyasi Bir Tahayyül”, 7. *Karaburun Bilim Kongresi*, 5-9 Eylül 2012, Karaburun/İzmir.

Kaynakça

Adanalı Y.(2009). Bolivya’da Cochabamba Su Savaşı: Mücadelenin Arşimet Noktası, Su Hakkı, Yaşam Hakkı. *Express*, S. 2009/3-Özel Sayı.

Angus I.(2010). Cochabamba: İklim Adaletinin Yeni Bir Programı Ve Zafer İçin Yeni Bir Umudu Var. (Eren Paydaş, Çev.). *Kolektif Ekososyalist Dergi*, S. 5.

Atay H.(Kasım 2010), Kapitalizmde Mücadele Çıkmazları. *Kolektif Ekososyalist Dergi*, S. 7.

Atay H. ve Turhan E. (2012), Ekososyalizm: Bugüne Ve Geleceğe Dair Siyasi Bir Tahayyül, 7. *Karaburun Bilim Kongresi*, 5-9 Eylül 2012, Karaburun/İzmir.

Belem Ekososyalist Bildirgesi (2008). *Ekoloji Kolektifi Bülteni*, 3, Barbarlığa Karşı Ekososyalist Forum Özel Eki.

Benlisoy S. (2009). Tek Çözüm İklim Adaleti Hareketi. 19 Aralık 2009. Erişim Tarihi 9 Ocak 2011, <http://www.bianet.org/biamag/diger/118959-tek-cozum-iklim-adaleti-hareketi>

Dulkadir M. (2008). *Doğrudan Demokrasi: Zapatist Özyönetim Deneyimi*. Ankara: Alçı Yayınları.

Galeano E. (2008). Bolivya’nın İkinci Kuruluşu. *Biz Hayır Diyoruz*, İstanbul: Metis Yayınları.

García L. A.(2004) The Multitude. Oscar Olivera ve Tom Lewis (Ed.), *iCochabamba! Water War in Bolivia* içinde (s. 65-86). Cambridge, Ma: South End Press. (Aktaran) Arce Mouses/Rice Roberta, Societal Protest in Post-Stabilization Bolivia, *Latin American Research Review*, 44(1).

-
- Gonzalez J.A. ve McCharty D. (1999). Bolivia-Public Expenditure Review. 14.06.1999, Erişim Tarihi 10 Ocak 2011,
[Http://Documents.Worldbank.Org/Curated/En/1999/06/439200/Bolivia-Public-Expenditure-Review](http://documents.worldbank.org/curated/en/1999/06/439200/Bolivia-Public-Expenditure-Review).
- Hylton F. ve Thomson S. (2006). Damalı Gökkuşağı: Bolivya'da Çözüm. *New Left Review* 2005/Türkiye Seçkisi.
- İklim Değişikliği Ve Doğa Ana Hakları Dünya Halkları Konferansı (22 Nisan 2010). Halkların Anlaşması. (Serhat Demirkol, Çev.).
[Http://Www.Acikradyo.Com.Tr/i/img/Aciksite%20admin/Halklarin_Anlasmasi.Pd](http://www.acikradyo.com.tr/i/img/aciksite%20admin/halklarin_anlasmasi.pdf) f.
- Kagarlitski B. (2006). *Orta Sınıfın İsyanı*. (Berna Akkıyal, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Keller P. (02.02.2008). Bolivya'nın Asi Yerli Lideri. *Evrensel*,
[Http://Www.Evrensel.Net/02/02/08/Dunya.Html#3](http://www.evrensel.net/02/02/08/dunya.html#3), E. T. 01.01.2011.
- Kovel J. ve Löwy M. (2005). *Ekososyalist Manifesto*. (Harun Özkan, Çev.). *Gri Ve Yeşil*, S. 1.
- Kovel J. (2005). *Doğanın Düşmanı Kapitalizmin Sonu Mu Dünyanın Sonu Mu?*. (Gürol Koca, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kovel J. (Ağustos 2008). Ekolojik Krizin Nedeni Kapitalizmin Ahlâksızlığıdır, *Mesele*, 20.
- Lewis T. (2005). Bolivya Devrimin Eşiğinde Mi?, 13 Haziran 2005. Erişim Tarihi 1 Ocak 2011,
<http://www.sendika.org/2005/06/bolivia-devrimin-esiginde-mi-tom-lewis/>
- Mcneish J.-A.(2006). Stones On The Road: The Politics Of Participation And Generation Of Crisis İn Bolivia, *Bulletin Of Latin American Research*, 25(2).
- Özbudun S. (2009). Yeni Bolivya Anayasası: 'Eşitlik' İle 'Özgürlük', 'Sınıf' İle 'Kimlik', 'İktisat' İle 'Kültür' Bağdaşabilir Mi? Ya Da Nasıl Bir Anayasa. *Birgün*. 7-8 Ekim 2008.
- Özcan M. (2010). Su Hakkını Kabul Ettiren Bolivya Ve Bütün Mümkünlerin Kıyısı, *Kolektif Ekososyalist Dergi*, S. 7.
- Özgüven O. (2003). *Bolivya Raporu*. [Http://Www.Antimai.Org/Bn/Bnbolivia.Htm](http://www.antimai.org/Bn/Bnbolivia.htm), E.T. 01.01.2011.
- Özkaya Özlüer I. (19.11.2009). *Ekososyalizm Nedir, Ne Değildir?*.
<http://www.yeniyol.org/ekososyalizm-nedir-ne-degildir/>
- Özlüer F. (2010b). İklim Değişikliği, Yerlililik Ve Doğanacılık. *Kolektif Ekososyalist Dergi*, 5.

-
- Özlüer F. (2010a). Nisyana İsyan Gerek. *Birgün*, 25.06.2010.
- Özlüer F. (2008). Ekososyalist Bir Kır Kent Hareketine Doğru. *Ekoloji ve Planlama*, 2008/1-2.
- Pakulski J. (2007). *Toplumsal Hareketler Ve Sınıf: Marksist Paradigmanın Çöküşü, Fark-Kimlik/Sınıf*. Ankara: Eos Yayınevi.
- Petras J. ve Veltmeyer H. (2007). *Latin Amerika'da Devlet İktidarı Ve Toplumsal Hareketler*. (Ali Ergin Demirhan, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Petras J. (18.08.2009) Latin Amerika – Ekonomik Kriz Zamanlarında Sosyal Hareketler. (Canan Ateş, Çev.). <http://www.sendika.org/2009/08/latin-amerika-ekonomik-kriz-zamanlarinda-sosyal-hareketler-james-petras/>.
- Puente F. ve Longa F. (2007). Cochabamba Suyu Savunma Koordinasyonu Lideri Oscar Olivera İle Bolivya Devriminin Güncel Sorunları Üzerine Söyleşi. 9 Mayıs 2007. Erişim Tarihi 1 Ocak 2011. <http://www.sendika.org/2007/05/cochabamba-suyu-savunma-koordinasyonu-lideri-oscar-olivera-ile-bolivya-devriminin-guncel-sorunlari-uzerine-soylesi/>
- Tanuro D. (14.04.2011). Yeşil Kapitalizmin Geçersizliği. [Http://Www.Sendika.Org/Yazi.php?Yazi_No=36806](http://www.sendika.org/Yazi.php?Yazi_No=36806).
- The Cochabamba Declaration on the Right to Water, 8 December 2000, Erişim Tarihi 1 Ocak 2011, [Http://Www.Nadir.Org/Nadir/initiattiv/Agp/Free/imf/Bolivia/Cochabamba.Htm#Declaration](http://www.nadir.org/Nadir/initiattiv/Agp/Free/imf/Bolivia/Cochabamba.Htm#Declaration)
- Shiva V. (Haziran-Temmuz 2008). From Water Crisis To Water Culture, *Cultural Studies*, 22(3-2).
- Water Privatization Case Study: Cochabamba, Bolivia, Erişim Tarihi 10 Ocak 2011, http://www.citizen.org/documents/Bolivia_%28PDF%29.PDF.
- Vera-Zavala A. (2007). *Katılımcı Demokrasi: Dünyadaki Katılımcı Demokrasi Deneyimleri*. (Naile Aras, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.